

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-panstwo-podziem/94318,Znak-Polski-Walczacej.html>

Ze zbiorów NAC (autor: Grażyna Rutowska)

ARTYKUŁ

Znak Polski Walczącej

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: PAWEŁ KOSIŃSKI 19.08.2022

Kotwica, będąca odwiecznym symbolem nadziei, w czasie drugiej wojny światowej stała się także znakiem Polski Walczącej.

Największa dotychczas wojna ludzkości miała wiele aspektów. Obok działań militarnych, mobilizacji gospodarczej i akcji wywiadowczych ogromną rolę odgrywała propaganda. Jej celem było zastraszenie lub ośmieszenie przeciwnika oraz podtrzymanie na duchu swoich.

W okupowanej Polsce walka podziemna miała szczególnie duży zasięg. Wielką rolę odgrywał w niej tzw. mały sabotaż, czyli walka propagandowa, między innymi przy pomocy napisów i konspiracyjnych symboli. Swego rodzaju uwieńczeniem akcji małego sabotażu tego typu było rozpowszechnianie „kotwicy” jako znaku Polski Walczącej.

Anna Smoleńska. Fot. Wikimedia Commons/domena publiczna (źródło: Stanisław Broniewski, *Całym życiem. Szare Szeregi w relacji naczelnika, Warszawa, 1983*)

Kotwica z konkursu

Nie wiadomo kto i kiedy dokładnie wpadł na pomysł użycia kotwicy jako symbolu Polski Walczącej. W 1940 r. por. Jerzy Jabłonowski (dawny adiutant marszałka Józefa Piłsudskiego) miał uzyskać formalną zgodę właścicieli Wydawnictwa Polskiego (Rudolfa Wegnera) na wykorzystanie przez konspirację, łudzaco przypominającego

kotwicę, sygnetu tego wydawnictwa.

Autorką/autorem zwycięskiego projektu miała być Anna Smoleńska, bądź Jan Sokołowski. Projekt „kotwicy” spełniał wszystkie założenia konkursu: miał czytelną wymowę patriotyczną oraz łatwo było go ukradkiem i w pośpiechu wykonać.

Zimą na początku 1942 r. przeprowadzono konspiracyjny konkurs, ogłoszony przez KOPR (Komisję Propagandy Biura Informacji i Propagandy Okręgu Warszawa ZWZ/AK). Spośród 27 propozycji zgłoszonych do współzawodnictwa komisja konkursowa wybrała „kotwicę” (drugim wyróżnionym projektem były dwa skrzyżowane miecze grunwaldzkie).

Autorką/autorem zwycięskiego projektu miała być Anna Smoleńska (1920–1943, studentka historii sztuki na podziemnym Uniwersytecie Warszawskim), bądź Jan Sokołowski (1904–1953, artysta malarz). W każdym razie projekt „kotwicy” spełniał wszystkie założenia konkursu: miał czytelną wymowę patriotyczną oraz łatwo było go ukradkiem i w pośpiechu wykonać. Znak Polski Walczącej po raz pierwszy wykonany w Warszawie – jeszcze w 1942 r. rozpowszechnił się w całej okupowanej Polsce.

Pierwsza strona numeru
„Biuletynu Informacyjnego” z 16

**kwietnia 1942 roku z artykułem o
kotwicy jako nowym znaku Polski
Walczącej**

„Biuletyn Informacyjny” już 16 IV 1942 r. w artykule *Kotwica* zawiadamił, że

„znak kotwicy opanował stolicę”.

Kotwicy

Dowódca Armii Krajowej gen. Stefan Rowecki „Grot”, w rozkazach wydanych 18 lutego i 13 marca 1943 r., polecał propagować znak Polski Walczącej. „Kotwicę” na murach rysowano kredą lub malowano przy pomocy zwykłych pędzli.

Dla uczczenia XXV rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości na części nakładu gadzinowego „Nowego Kuriera Warszawskiego” odcisnięto stemple zawierające znak Polski Walczącej, daty „11. XI 18 - 11. XI 43” oraz napis „Polska zwycięży”.

Kapral podchorąży Jan Bytnar (1921–1943, podharc mistrz, jeden z dowódców Grup Szturmowych) przygotował szablon oraz opracował specjalny przyrząd do „zdalnego malowania” i przy ich pomocy wykonał jedną z bardziej spektakularnych akcji malowania znaku Polski Walczącej – umieścił go na cokole Pomnika Lotników (wówczas usytuowanego na pl. Unii Lubelskiej).

Kapral podchorąży Tadeusz Zawadzki (1921–1943, podharc mistrz, podporucznik Armii Krajowej, komendant Grup Szturmowych) został wyróżniony znaczącym przydomkiem – tzw. nazwiskiem wawerskim – *Kotwicki* za

szczególnie efektywne malowanie znaku Polski Walczącej.

Warszawa, Cmentarz Wojskowy na Powązkach, 1997. Kwatera Batalionu AK „Zośka”. Widoczny znak Polski Walczącej, tzw. kotwica, oraz symbol Grup Szturmowych Szarych Szeregów. Ze zbiorów NAC (autor: Grażyna Rutowska)

Ciekawą inicjatywą Organizacji Małego Sabotażu było kilkakrotne ostemplowanie specjalnymi pieczętkami części nakładu „Nowego Kuriera Warszawskiego”. Akcje przeprowadzano w, znajdującym się nieopodal drukarni tej gazdiniówki, mieszkaniu Haliny Glińskiej (1922–2015, zastępowa i sanitariuszka). Na kilkuset (około 500) egzemplarzach „NKW” 27 czerwca 1942 r. odcisnięto czerwonego koloru napis „Prezydentowi RP i Naczelnemu Wodzowi w dniu imienin” oraz kompozycję znaku Polski Walczącej i liter będących rozwinięciem skrótu, który był wpisany w „kotwicę”. Rok później przyozdobiono w ten sposób około 7 tysięcy egzemplarzy gazety. Dla uczczenia XXV rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości na części nakładu „Nowego Kuriera Warszawskiego” odcisnięto stemple zawierające znak Polski Walczącej, daty „11. XI 18 - 11. XI 43” oraz napis „Polska zwycięży”.

W ramach „Akcji Gdańsk”, skierowanej przeciwko niemieckim cywilom osiedlającym się w okupowanej Polsce, „kotwicę” malowano na murach zamieszkałych przez nich domów.

Po wojnie symbol Polski Walczącej był w Polsce przez długie lata zakazany, oficjalnie pojawił się dopiero na Warszawskim Krzyżu Powstańczym w 1981 r.

***

Od 2014 r. znak Polski Walczącej jest chroniony prawnie (ustawa z 10 czerwca 2014 r. o ochronie Znak Polski Walczącej – Dz. U. z 2014 r., poz. 1062).

**Znak Polski Walczącej na
budynku warszawskiej PAST-y.
Fot. Sławomir Kasper (IPN)**

COFNIJ SIĘ